

Loket voor hulp aan zorgzame buurten

Initiatieven om tot zorgzame buurten te komen, lopen nogal eens tegen problemen op die structureel succes ervan in de weg staan. Dit terwijl het beleid van het ministerie van VWS er juist op gericht is mensen op buurt- en wijkniveau dingen samen te laten oplossen om de druk op de formele zorg te verlagen. Marcel Canoy, hoogleraar gezondheidseconomie en dementie aan de VU, is daarom de bedenker van het loket voor zorgzame buurten. Dit loket wil de hobbels waar initiatieven over struikelen in kaart brengen als basis om tot oplossingen te komen.

TEKST: FRANK VAN WIJCK

BEELD: MARCEL CANOY/PIXABAY – NINOSOUZA

Het loket voor zorgzame buurten bestaat nog maar kort, maar de agenda van Canoy loopt al aardig vol met mensen die er aankloppen voor hulp. “Natuurlijk zitten daar mensen tussen die weliswaar een goed idee hebben, dat echter geen betrekking heeft op zorgzame buurten”, vertelt hij. “En mensen die een idee hebben dat daar wel betrekking op heeft maar die nog helemaal aan het begin staan. Die kan ik wel wat tips geven, maar daarbij zeg ik wel dat ze hun idee eerst maar eens een beetje concreet

vorm moeten geven. Het gaat juist om die initiatieven op het gebied van zorgzame buurten die al wat langer bezig zijn en die na verloop van tijd merken dat ze tegen financiële en andere hobbels aanlopen om een stap verder te kunnen komen.”

De vraag waarom het zo belangrijk is dat initiatieven voor zorgzame buurten de kans krijgen om een structurele positie te verwerven in onze samenleving is eenvoudig

te beantwoorden, stelt Canoy. Hij vertelt: “Kijk naar alle rapporten over de ontwikkelingen op het gebied van vergrijzing en arbeidsmarkt. Het is duidelijk dat we de zorgprofessionals niet meer hebben om het werk in de zorg te doen. De mantelzorgers ook niet trouwens. Je hoeft geen econoom te zijn om te begrijpen waarom de huidige opzet van de zorgverlening niet houdbaar is. Als je dat weet, kun je – zoals het ministerie van Financiën graag doet – natuurlijk modellen laten draaien die laten zien wat dat betekent, maar die leiden allemaal tot verschraving van het aanbod. Dit in tegenstelling tot zorgzame buurten, die juist een oplossing kunnen bieden waar iedereen beter van wordt, maar die de wereld van modellen nog niet heeft bereikt.”

Wisselende verbanden

Vandaar dus het loket. Want in gesprekken die Canoy in het land heeft over zorgzame buurten – met woningcorporaties, gemeenten, zorgaanbieders en burgerinitiatieven – hoort hij vaak dat een initiatief voor een zorgzame buurt ergens strandt of dreigt te stranden. “Als je dat zo vaak hoort, moet je er wat mee doen vind ik”, zegt hij. “En hoewel het loket in samenwerking met Nederland Zorgt Voor Elkaar (NMZVE) en Vilans tot stand is gekomen, zijn er natuurlijk veel meer partijen die een rol kunnen spelen in het wegnemen van de hobbels waar initiatieven voor zorgzame buurten tegenaan lopen. Zorgverzekeraars bijvoorbeeld, gemeenten, woningcorporaties, of het ministerie van VWS. Dat kan van geval tot geval wisselen want de ene keer vormt de ene partij het obstakel en dan weer de andere.”

Bij de ‘hobbels’ waarover Canoy het heeft, gaat het vaak, maar niet altijd over financiering. “Ik zeg wel eens schertsend dat de beste manier om een innovatie op het gebied van zorgzame buurten om zeep te helpen is er een project van te maken”, zegt hij. “Zo’n project kan dan succesvol verlopen en als positief worden beoordeeld en dan stopt het. Dat gebeurt extreem vaak en dat is frustrerend als het een initiatief is waaraan de samenleving echt wat heeft. Er is geld genoeg, het wordt alleen verkeerd gebruikt.”

Niet aansluitend bij beleid

Wat ook gebeurt, is dat een initiatief niet wordt gezien als de juiste manier om iets te doen. Canoy legt uit: “Het komt bijvoorbeeld voor dat iemand iets heel moois ontwikkelt voor kinderen in een buurt, maar dat de gemeente dan zegt: dat is onze verantwoordelijkheid, daar hebben wij al beleid op. Maar dat beleid is lang niet altijd succesvol. Je kunt het de ambtenaar niet eens kwalijk nemen dat hij die reactie geeft, want hij doet dit omdat alles in ons land nu eenmaal geïnstitutionaliseerd is. Geheel in tegenstelling tot veel andere landen, waar burgerinitiatief juist het uitgangspunt vormt en de overheid pas aan bod komt als dat niet werkt.”

Als Canoy hierover spreekt, is er altijd wel iemand in de zaal die komt met onderzoek dat uitwijst dat slechts zestien procent van de Nederlanders bereid is voor de eigen ouders te zorgen, en dat dit staft dat we een geïndividualiseerde samenleving zijn waarin zorgzame buurten helemaal geen voedingsbodem hebben. “Een percentage >>

waarmee we binnen Europa strak onderaan staan”, zegt hij. “Maar daaruit de conclusie trekken dat we niet bereid zouden zijn om voor elkaar te zorgen, is onjuist. Het heeft niets met bereidheid te maken – of gebrek daaraan – maar juist met het feit dat onze ouderenzorg dermate geïnstitutionaliseerd is dat de mensen helemaal niet de noodzaak zien om voor hun ouders te zorgen. Je kunt mij niet uitleggen dat wij binnen Europa kampioen vrijwilligerswerk zijn, maar dat we dat voor iedereen willen doen behalve voor onze eigen ouders. Die individualisering praten we onszelf aan. De bereidheid om iets voor een ander te doen is er volop. En het is met moderne hulpmiddelen als buurtapps alleen maar gemakkelijker geworden om er invulling aan te geven.”

Bereidwilligheid

Een zorgzame buurt de ruimte geven om tot ontwikkeling te komen en echt van waarde te zijn voor een buurt, vraagt om de bereidwilligheid van iemand bij een gemeente, woningcorporatie of zorgkantoor om het te faciliteren. Canoy: “Om te zeggen dus: ‘Laten we eens kijken hoe we dit kunnen fixen, ondanks dat dit niet de manier is waarop we normaal dingen doen’. Dat dingen ‘van de wet’ niet kunnen, is vrijwel altijd niet waar. Er is altijd wel een geitenpaadje, het gaat alleen om de bereidheid om het te verkennen.”

Canoy gebruikt hiervoor graag de parabel van de groene en de rode knop. Hij legt uit: “De bereidheid om te kijken of er een uitzondering is op hoe normaal wordt gehandeld is de groene knop. Maar de ambtenaar weet dat er ook een rode knop is. Die helpt het initiatief niet, maar erop drukken betekent wel dat die ambtenaar direct door kan met de rest van zijn werk en erop kan vertrouwen dat hij doet wat hij behoort te doen. Als we willen dat initiatieven op het gebied van zorgzame buurten vaker slagen, zullen we mensen meer moeten belonen voor op de groene knop drukken. De moeite om dit te doen zie je trouwens niet alleen bij gemeenten maar ook bij zorgverzekeraars. Die zijn eerder geneigd om te kiezen voor iets wat uitrekenbaar is dan voor iets wat het kenmerk heeft van een lerende organisatie zoals een zorgzame buurt, waarvan de uitkomst minder voorspelbaar is en waarvoor ze meer ruimte moeten laten bestaan om dingen te laten groeien.”

Logische gedachte

Wie de documenten Integraal Zorgakkoord (IZA), Wonen, Ondersteuning en Zorg voor Ouderen (WOZO) en Gezond en Actief Leven Akkoord (GALA) leest, ziet hoezeer het ministerie inzet op minder formele zorg en meer overlaten aan het initiatief van mensen in het informele circuit. Zou het niet heel logisch geweest zijn als het ministerie, voor het praktisch uitvoerbaar maken van deze koers, de hobbels had weggenomen om die te kunnen realiseren?

“Ja heel logisch natuurlijk”, zegt Canoy. “Maar ik ben er inmiddels van overtuigd dat als je de overheid iets laat organiseren rond dat thema, dat dan praattafels worden georganiseerd met systeempartijen die vooral bezig zijn met het beschermen van hun eigen belangen. Het is heel onlogisch om iets wat het systeem overstijgt en doorbreekt door het systeem zelf te laten bepalen, maar dat is wel wat gebeurt. En het is het organiseren van je eigen falen. Het systeem moet hier echt een pas op de plaats maken. Precies dat gebeurt echter niet. Een IZA-aanvraag kan alleen worden ingediend door een zorgorganisatie. Maar de winst ervan is alleen te realiseren door dingen domeinoverstijgend en met inzet van burgers te doen. Toch mogen die dus geen IZA-aanvraag indienen. Dat vind ik een schrijnend voorbeeld van wat hier fout gaat.”

Wat denkt hij dan, samen met die wisselende groep partijen, met het loket voor zorgzame buurten te kunnen bereiken? “We gaan hiermee echt niet de wereld redden, dat weet ik ook wel”, zegt hij. “Maar ik verwacht wel dat ik met het verzamelen van cases een bepaalde logica kan ontwikkelen, want ik ga natuurlijk initiatieven tegenkomen die tegen een aantal dezelfde problemen aanlopen. En daarover ga ik rapporteren aan de systeempartijen die verantwoordelijk zijn voor het bestaan en laten voortbestaan van die hobbels. Ik ga de voorbeelden in het zonnetje zetten die laten zien dat zorgzame buurten kunnen werken. En als duidelijk is dat dit in gemeente A kan, heb je ook een argument om het gesprek aan te gaan over waarom het in gemeente B niet zou kunnen. Mijn hoop is daarmee een cultuurverandering te bewerkstelligen. Want het is echt duidelijk dat dat nodig is.”